

Posudek oponenta disertační práce Mgr. Radima Širla
“Religionistika na gymnáziích: analýza cílů výuky a problematika definice
náboženství”

předkládané v roce 2024 na Katedře pedagogiky FF UK

I. Stručná charakteristika práce

Předložená disertační práce má charakter teoreticko didaktický. Základním tématem jsou definice náboženství (z hlediska religionistiky) a způsob, jak s nimi seznamovat studenty gymnázií v rámci společenskovědních předmětů. Práce obsahuje tři rozsáhlé teoretické kapitoly a tři přílohy, z nichž dvě jsou zaměřeny didakticky (učebnicový text a návrhy hodin).

II. Stručné celkové zhodnocení práce

Disertační práci R. Širla považuji za aktuální a inovativní. Aktuální je z toho důvodu, že se zabývá otázkou, jak seznamovat studenty s fenoménem *náboženství* v rozporuplném kontextu České republiky. Rozporuplnost našeho domácího kontextu vidím především v tom, že na jedné straně se větší část obyvatel ČR staví (obecně) k náboženství rezervovaně anebo lhostejně; na druhé straně se díky globalizaci a migraci musí také česká společnost konfrontovat s růzností náboženství a náboženských vyznání. Inovativnost práce spočívá v pokusu autora nově uchopit pojem náboženství v pluralitním kontextu postmoderny a předložit také dobře promyšlené didaktické návrhy.

Určitou slabinu práce vidím v různosti rozsahu a kvality jednotlivých pojednávaných témat (zvláště v kap. II), kde autor – dle mého soudu – zbytečně zabíhá do problematiky kompetencí. Zatímco kapitolu II.I *Cíle vzdělávání* považuji za velmi dobře propracovanou, kapitoly II.II – II.IV. se mi jeví poněkud nadbytečné.

III. Podrobné zhodnocení práce a jejích jednotlivých aspektů

1. Struktura argumentace.

Argumentačně je práce na vysoké úrovni. Zejména oceňuji filosofický přístup autora, který se projevuje v jeho důsledném srovnávání jednotlivých definic náboženství, ačkoliv jeho pracovní definice (podle Arnala) je ve svém zjednodušení diskutabilní. Při srovnání postupu myšlení autora této disertační práce s přístupem autorů rámcově vzdělávacích programů se zřetelně ukazuje rozdílná úroveň zájmu o problematiku religionistiky v rámci výuky na gymnáziích. Zatímco v RVP je náboženství vnímáno jako kulturní fenomén, s nímž se – díky výše zmíněným změnám ve společnosti – musí také naše sekulární školství vyrovnat, pro autora disertace je otázka chápání fenoménu náboženství důležitá bez ohledu na vlastní náboženské či nenáboženské, příp. protináboženské přesvědčení. Autorovi se podařilo naplnit cíle práce formulované na s. 14.

2. Formální úroveň práce

Formální úroveň práce je na standardní úrovni. Autor cituje důsledně dle normy. Osobně bych spíše uvítal odkazy pod čarou, a to kvůli snadnějšímu dohledání citovaného textu. To ovšem není chybou autora práce, protože je to určeno současnými preferovanými standardy citací.

3. Práce s prameny či s materiálem

Doktorand ve své disertaci používá dostatečné množství primárních i sekundárních pramenů,

kteře dobře využívá. Domnívám se ovšem, že autor mohl více využít německých pramenů v originále, a to vzhledem k zajímavé rozmanitosti v pojetí výuky náboženství, etiky a příp. religionistiky po sjednocení Německa v r. 1993. Místy by bylo vhodnější, kdyby autor použil místo sekundárního pramenu (Černá) prameny primární (legislativní normy pro výuku náboženství).

4. Vlastní přínos

Vlastní přínos práce považuji za velmi významný, a to jak po stránce teoretické, tak didaktické. Autorovi se podařilo nejen podat přehled definic náboženství, ale také navrhnout způsob, jak s touto růzností pracovat při výuce společenskovedních předmětů na gymnáziích.

IV. Dotazy k obhajobě

Zajímalo by mě, k jakému pojetí náboženství řadíte „the invisible religion“ Thomase Luckmanna. Luckmann totiž vychází z premisy „symbolického univerza“ jako antropologické konstanty, jejíž projev vidí jako v tradičních náboženstvích, tak i v tom, co nazval „neviditelným náboženstvím“.

Další otázkou, která mi není jasná, je postavení výuky konfesního náboženství na gymnáziích. Byl bych rád, kdybyste sdělení o „povinném či povinně volitelném předmětu“ náboženství v českém školství upřesnil. Podobně si zasluhuje upřesnění používání pojmů „církev“ a „sekta“, a to v souvislosti s rozdílným definováním sekt z hlediska teologického a sociologického.

V. Závěr

Předložená disertační práce splňuje požadavky kladené na disertační práci, a proto ji doporučuji k obhajobě a předběžně ji klasifikuji „prospěl“.

V Brně dne 16. prosince 2024

doc. Michal Kaplánek, Th.D.
oponent